

Національна академія внутрішніх справ

Кафедра теорії держави та права

Виконав:
Кривицький Ю.В.

Київ – 2019

ТЕМА 4. ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ

Із природою правозастосування тісно пов'язана юридична аргументація, яка сприяє пошуку найбільш ефективного способу вирішення конкретної справи в юридичній діяльності, одночасно виконуючи функції збереження та поширення правового досвіду і традицій, юридичного стилю мислення. У зв'язку з цим виникає необхідність у ґрунтовному висвітленні генезису теорії юридичної аргументації, розгляді ознак, моделей і видів (типів) юридичної аргументації, а також правил її здійснення під час правозастосування

Навчальні питання теми

4.1 Генезис теорії юридичної аргументації

4.2 Поняття, моделі та види юридичної аргументації

4.3 Поняття та особливості судової аргументації

4.4 Правила юридичної аргументації під час правозастосування

Основні терміни теми

Аргумент

Аргументація

Юридична
аргументація

Моделі
юридичної
аргументації

Типи
юридичної
аргументації

Правила
юридичної
аргументації

4.1 Генезис теорії юридичної аргументації

Загальна теорія аргументації – це міждисциплінарна сфера знань про засоби, способи та методи переконання і впливу на людей; методології обґрунтованого переконання

Періоди розвитку загальної теорії аргументації

античний
(давньогрецькі
софісти,
Сократ,
Платон,
Арістотель,
Цицерон)

середньовічний
(П. Абеляр,
Т. Аквінський)

нового часу
(Ф. Бекон,
Т. Гоббс,
Г.В. Лейбніц,
Вольтер,
Ч. Беккарія)

**новітнього
часу –**
виникнення
юридичної
аргументації

**Основи
юридичної
аргументації
закладали такі
вчені**

Х. Перельман (Польща, Бельгія)

С. Тулмін (Велика Британія)

Ж. Дабен, М. Калиновські (Франція)

Р. Алексі, Ю. Габермас, А. Кауфманн,
Г. Струк (Німеччина)

Ф. Еемерен, Р. Гроотендорст
(Нідерланди)

Р. Дворкін, Ф. Шауер (США)

Важливою віхою на шляху
формування теорії юридичної
аргументації стали концепції «нової
риторики» Х. Перельмана та
«працюючої логіки» С. Тулміна

У другій половині ХХ ст. виник **новий** підхід до дослідження міркування як аргументації, що виражена природною мовою, який позначається терміном **«аргументативний поворот»**

На теперішній час проблематика юридичної аргументації в Україні розробляється

- логіками
 - О.І. Гвоздік, В.Є. Жеребкін, А.П. Політюк, В.Д. Титов, О.Ю. Щербина, О.М. Юркевич та ін.
- юристами
 - М.І. Козюбра, П.М. Рабінович, Т.І. Дудаш, В.І. Кістяник, М.Д. Савенко та ін.

4.2 Поняття, моделі та види юридичної аргументації

Аргумент – це судження, що формулюється для підтвердження або заперечення іншого судження; форма думки з певною функцією

Аргументація – це логічна процедура, у процесі якої здійснюється підтвердження одного судження (точки зору) за допомогою іншого; процес пошуку та пред'явлення переконливих підстав для наших суджень про дійсність

Юридична аргументація – це процес і результат обґрунтування істинності (правильності) фактів та/або переконання у прийнятності сукупності аргументів стосовно юридично значущого питання, що виникає під час юридичної діяльності

має дуалістичний
характер

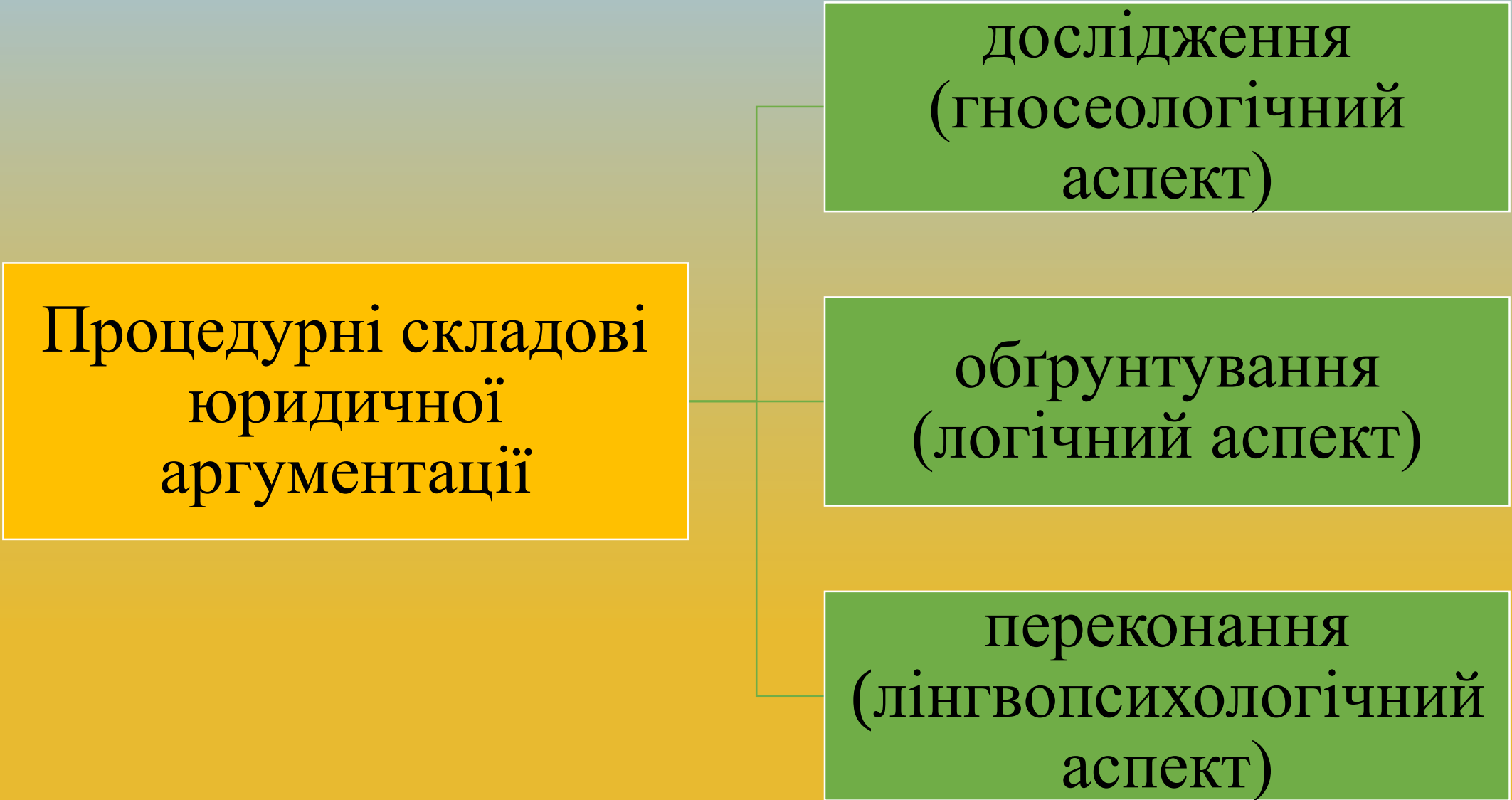
спрямована на обґрунтування
істинності (правильності) фактів
та/або переконання у
прийнятності сукупності
аргументів

**Ознаки
юридичної
аргументації**

стосується певного
юридично значущого
питання (справи)

здійснюється в ході
юридичної діяльності

Процедурні складові
юридичної
аргументації


```
graph LR; A[Процедурні складові юридичної аргументації] --- B[дослідження (гносеологічний аспект)]; A --- C[обґрунтування (логічний аспект)]; A --- D[переконання (лінгвопсихологічний аспект)];
```

дослідження
(гносеологічний
аспект)

обґрунтування
(логічний аспект)

переконання
(лінгвопсихологічний
аспект)

Види (типи) юридичної аргументації

1) за онтичною природою безпосереднього об'єкта

юридична аргументація діяння (дії, бездіяльності)

юридична аргументація правового акта (нормативно-правового акта, правозастосовного акта, акта тлумачення норм права)

2) за формами (сферами) юридичної діяльності

практична, або практично-прикладна (судова, адвокатська, прокурорська, слідча тощо)

наукова (науково-теоретична)

освітня (навчальна, навчально-освітня)

Види (типи) юридичної
аргументації
(продовження)

3) за стадіями
правового
регулювання
суспільних
відносин

правотворча

правореалізаційна

правоінтерпретаційна

правозастосовна

4) за формою
прояву
(вираження)

аналітична
(внутрішньосуб'єктивна)

діалектична
(зовнішньосуб'єктивна)

Види (типи)
юридичної
аргументації
(продовження)

5) за
способом
зовнішньої
об'єктивації:

усна

письмова

діяльнісна (завдяки мові жестів,
поведінкових зразків)

6) за змістом
засобів і
прийомів (стилю)
юридичного
дискурсу
(міркування)

дедуктивна

індуктивна

герменевтична

цілісна (когерентна)

Дедуктивний тип юридичної аргументації

ґрунтується на
правилах
логічного
силогізму

властивий
переважно для
юридичного
позитивізму

не враховує
наявності колізій
між нормами права,
можливості
формулювання
правозастосовних
рішень усупереч
дослівному тексту
норм права

**Індуктивний
тип
юридичної
аргументації**

пов'язаний з соціологічним підходом до розуміння права

судді при прийнятті рішень не обмежуються суто логічними операціями, а мають враховувати чинники, що перебувають за межами позитивного права

закон не є єдиною і виключною підставою для прийняття рішення

необхідна адаптація тексту закону до потреб часу шляхом його тлумачення

Герменевтичний тип юридичної аргументації

- становленням завдячує герменевтиці
- ключовим поняттям є «герменевтичне коло»
- поєднання філологічного (граматичного) способу тлумачення норм права з системним

Цілісний (когерентний) тип юридичної аргументації

- в основі лежить ідея системної єдності, або когерентності
- ґрунтується на розумінні права як багатоаспектної цілісності
- висновки в будь-якій справі мають ґрунтуватися на єдності, цілісності доказової бази
- жодна модель юридичної аргументації не може претендувати на завершеність і когерентність сама по собі

4.3 Поняття та особливості судової аргументації

Судова аргументація – це комплекс засобів, методів і прийомів, які використовуються учасниками судового процесу під час представлення власної позиції (точки зору), що знаходить своє відображення в певному виді судового рішення; виражений назовні процес судового розгляду стосовно спірних правових питань; спосіб, у який судді публічно ведуть мову про право

Особливості судової аргументації

застосування засобів і прийомів судової аргументації має поетапний характер

спирається на ситуацію, в межах якої відбувається боротьба точок зору сторін

використовується спір (дискусія, диспут, полеміка та дебати) як форма судової аргументації

базується на елементах риторики

використання діалектичної моделі

можливе застосування правил раціональної дискусії

залежить від спеціалізації судів і форм судочинства

4.4 Правила юридичної аргументації під час правозастосування

Правила юридичної аргументації

```
graph TD; A[Правила юридичної аргументації] --> B[матеріальні (змістові)]; A --> C[процедурні]
```

матеріальні (змістові)

процедурні

Матеріальні правила юридичної аргументації

- несуперечливості застосовуваних аргументів і способів їх оцінки
- термінологічно-мовної ясності їх подачі (доведення)
- достовірності застосовуваних емпіричних передумов
- виваженості схвалюваних рішень, урахування їх соціальних наслідків

Процедурні правила юридичного дискурсу

- участь у дискурсі не може бути обмежена, в ньому можуть брати участь усі
- кожен може піддавати сумніву будь-яке твердження інших учасників дискурсу
- кожен може внести в дискурс будь-яке твердження
- жодному з учасників дискурсу (ораторові) не можна перешкоджати реалізації названих правил шляхом тиску в межах дискурсу чи поза ним

Види аргументів, що
використовуються під час
правозастосування

аргументи
«до речей»
(ad rem)

аргументи
«до людей»
(ad
hominem)

аргументи
«до права»
(ad ius)

аргументи
«до закону»
(ad lex)

Юридична аргументація як комунікаційний процес охоплює постійний обмін питаннями та відповідями в ході правозастосування

Питання – це інформаційний запит, тобто прохання чи вимога поповнити нестачу або неповноту знання про предмет думки

Відповіддю є судження (або група суджень), що надає (надають) інформацію, якої бракувало суб'єкту питання при його формулюванні

Правила, що висуваються до формулювання питань

- питання повинно бути синтаксично повним та узгодженим
- питання повинно мати сенс
- питання слід формулювати ясно та чітко, за можливості уникаючи складних питань
- складні питання необхідно розкласти на прості
- у складних питаннях диз'юнктивного типу в підставі варто формулювати всі можливі альтернативи

Правила відповідей відносно симетричні правилам питань

- відповідь має бути синтаксично повною та узгодженою
- відповідь повинна мати сенс
- відповідь потрібно формулювати ясно та чітко
- відповідь на складні питання варто розкласти на прості
- щодо складних питань диз'юнктивного типу слід формулювати всі можливі альтернативні відповіді

Список використаних джерел

1. Бургін М. С. Аргументації теорія. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ, 1998. Т. 1. С. 139–140.

2. Козюбра М. Теорія юридичної аргументації та її особливості в конституційному судочинстві. *Вісник Конституційного Суду України*. Київ, 2016. № 6. С. 167–180.

3. Юридична аргументація. Логічні дослідження : монографія / О. М. Юркевич та ін. / За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2015. 336 с.